

A GAZDASÁGI TÁRSASÁG VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐJÉNEK FELELŐSSÉGE, KÜLÖNÖS FIGYELEMEL A POLGÁRI JOGI KÁRFELELŐSSÉGRE

Judit BARTA¹

ABSTRACT

The study aims to present the main rules and legal issues of the liability of executive officers of business companies in the system of civil law. Executive officers of business companies act in a complex and fragmented legal environment, in which they shall fulfil several legal requirements. Violation of these legal rules can have public, private, and increasingly, criminal law consequences. These legal consequences burden the company or directly the executive officer, depending on the content of the legal provisions. These public and criminal law consequences are of financial nature and they mostly can be formulated as fines, which can be overburdened to the executive officer in the form of damages, consequently the institution of civil liability shall be applied. The civil liability of executive officers of business companies also formulates a complex system in civil law, which raises several legal issues, which will be outlined in the study.

KEYWORDS

legal entity, business company, chief executive officer, management, tort law liability, contractual liability

BEVEZETŐ

A tanulmány a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőinek jogi felelősségét, hangsúlyosan a polgári jogi kárfelelősség rendszerét és az egyes elemek főbb jellemzőit igyekszik bemutatni, ismételten letéve a voksot mellett, hogy a Ptk. kárfelelősségi szabályai, mint különleges szabályok érvényesülnek a munkaviszonyban álló vezető tisztségviselő esetén, a munkajogi kárfelelősségi szabályok helyett.

A tanulmány rendhagyó módon, a vezető tisztségviselők általános jogi felelősségének, illetve inkább „jogi felelőtlenségének” tágabb világából jut el a polgári jogi kárfelelősségig.

A gazdasági társaságok ügyvezetését ellátó vezető tisztségviselők összetett és fragmentált jogi környezetben fejtik ki tevékenységüket, amelynek során számos jogszabályi előírást kell betartaniuk. Amennyiben a vezető tisztségviselő, a társaság nevében eljárva megsérti a jogszabályokat, ezt többnyire a gazdasági társaság magatartásának tudja be a magyar jog, ehhez képest jóval szűkebb az az esetkör, amikor ez közvetlenül a vezető tisztségviselő magatartásaként kerül szankcionálásra. A különböző jogsértések közjogi, magánjogi, és akár büntetőjogi jogkövetkezményei, a jogszabályi rendelkezésektől függően, így nagy részben a gazdasági társaságot, kisebb részben, közvetlenül a vezető tisztségviselőt terhelik.

A vezető tisztségviselő magatartása miatt elszenvedett, gazdasági társaságokat sújtó jogkövetkezmények (bírság, kártérítés, sérelemdíj, tevékenység megtiltása), a gazdasági

¹ Dr. habil. Barta Judit PhD tanszékvezető egyetemi docens Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Kereskedelmi Jogi Tanszék, egyetemi docens Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Civilisztikai Tanszék. E-mail elérhetőség: barta.judit69@t-online.hu

társaságoknál rendszerint kár formájában jelentkeznek. A gazdasági társaságok pedig a polgári jogi szabályok alapján kártérítésként érvényesíthetik ezt a vezető tisztségviselőjükkel szemben. A vezető tisztségviselő társasággal szembeni polgári jogi kárfelelőssége ilyenkor mintegy „tölcsejtorkolatként” működik. A vezető tisztségviselő természetesen közvetlenül is okozhat kárt a gazdasági társaságnak, sőt nem csak neki, hanem harmadik személyeknek és a társaság hitelezőinek is. A vezető tisztségviselők károkozásai széles körben jelennek meg a gyakorlatban, ami jogi válaszokat igényelt, így, a magyar polgári jogban megjelentek a vezető tisztségviselők személyes kárfelelősségét megalapozó tényállások.

Mára, a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőinek polgári jogi kárfelelősségi szabályai egy összetett és több jogszabályban megjelenő rendszert alkotnak.

Az ügyvezetés fogalma és a vezető tisztségviselőkre vonatkozó főbb szabályok

A gazdasági társaságokra vonatkozó főbb anyagi jogi szabályokat a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) tartalmazza Magyarországon. A szabályanyag több rétegből épül fel, az általánostól a speciális felé haladva: jogi személyek általános szabályai, gazdasági társaságok közös szabályai, egyes gazdasági társaságokra vonatkozó szabályok.

Az ügyvezetés fogalmát, valamint e feladat ellátását érintő főbb szabályokat „A jogi személy általános szabályai” címet viselő első részen belül a jogi személy szervezete és képvisellete címszó alatt találjuk, a gazdasági társaságok ügyvezetését érintő speciális szabályokat pedig „A gazdasági társaságok közös szabályai” címszó alatt, továbbá az egyes gazdasági társaságokra vonatkozó különös szabályok körében. Magyarországon minden gazdasági társaság jogi személynek minősül.

Az ügyvezetés a jogi személy (értsd most gazdasági társaság) irányításával kapcsolatos döntések meghozatala, olyan döntéseké, amelyek nem tartoznak a legfőbb szerv hatáskörébe. Az ügyvezetés hatáskörét, közelebről döntési jogkörét a Ptk. a legfőbb szerv hatásköre felől közelíti meg, minden olyan döntést meghozhat, amely nem tartozik a legfőbb szerv hatáskörébe (Ptk. 3:21. §).

Az ügyvezetés a gazdasági társaság operatív irányító szerve, feladata a gazdasági társaság napi szintű irányítása és működtetése. Az ügyvezetést egy vagy több vezető tisztségviselő egymástól függetlenül, *önállóan*, de akár együttesen (két vezető tisztségviselő együtt) vagy vezető tisztségviselőkből álló testületként (három, illetve több vezető tisztségviselőből álló testületként) látja el.

Az önállóságot a Ptk. abban az értelemben hangsúlyozza, hogy a vezető tisztségviselő döntéseit szabadon és nem utasításra hozza (nem utasítható), azonban „szabadsága” nem korlátlan, hiszen a jogszabályokat, a létesítő okirat előírásait, és a társaság legfőbb szerve határozatait be kell tartania. Törvényi elvárás az is, hogy mindenkor *a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége* alapján kell eljárnia. A vezető tisztségviselő nem szükségszerűen érdekelt (pl. tagként) a gazdasági társaság működtetésében, így saját, vagy harmadik személyek érdekeit helyezheti a társaság elé, pl. családtagjait indokolatlanul, és magas fizetéssel alkalmazza, egy szerződő partnert az általa képviselt társaság érdekeinek figyelmen kívül hagyásával, újabb megrendelésekkel tart életben (Fővárosi Ítéltábla 11. Gf. 40.154/2008/5. számú ítélet), az ilyen magatartások sértik a Ptk. említett előírását és megalapozhatják a kártérítési felelősséget.

A vezető tisztségviselő hatáskörét biztosítja az a rendelkezés, hogy fő szabály szerint, azt a legfőbb szerv döntésével nem vonhatja el. A létesítő okirat azonban rendelkezhet arról, hogy mely kérdésekben, melyik szerv dönt, ezzel vezető tisztségviselői döntési jogköröket átadhat más szerveknek. A gazdasági társaság tagjai nem adhatnak utasításokat a vezető tisztségviselőnek, a tagok akaratukat a legfőbb szerv döntésén keresztül realizálhatják vele szemben, kivétel az egyszemélyes gazdasági társaság, az egyedüli tag utasíthatja a vezető tisztségviselőt.

A vezető tisztségviselők társaságon belüli önállóságát erősíti az ellenőrzésükre, számonkérésükre vonatkozó sajátos szabályozás is. A Ptk. nem rendelkezik a vezető tisztségviselők beszámolási kötelezettségéről a legfőbb szerv részére. Ténylegesen a számviteli szabályok szerint elkészített, az éves gazdálkodási eredményeket tükröző éves beszámoló az, amelyen keresztül közvetve láthatóvá válik tevékenységének egy szelete, az, hogy hogyan bánt a vezető tisztségviselő a gazdasági társaság javaival.

A vezető tisztségviselők ellenőrzésének elkülönült társasági jogi eszköze a felügyelőbizottság (a továbbiakban: fb.) és bizonyos értelemben a könyvvizsgáló, azonban e szervek létrehozása nem kötelező. Ha működik is fb., annak ügyrendjétől függ az ellenőrzések tartalma és gyakorisága. Egyedül a nyilvános részvénytársaságok (a továbbiakban: nyrt.) esetében kötelező az fb. működtetése, és a Ptk. itt rendelkezik arról is, hogy az igazgatóság háromhavonta köteles jelentést készíteni a fb. részére az ügyvezetésről (Ptk. 3:284. § (1) bek.).

Egyfajta kontrollt jelent a bármely tag által kérhető, a vezető tisztségviselő által hozott határozat bírósági felülvizsgálata, ha az jogszabályt, vagy létesítő okiratot sért.

A Ptk. a jogi személy általános szabályai között szól a vezető tisztségviselői megbízatás létrejöttéről, a tagok, vagy alapítók jelölik ki a létesítő okiratban, később választják, a megbízatást a vezető tisztségviselőnek el kell elfogadnia (Ptk. 3:21. § (3) bek.) és megszűnéséről (Ptk. 3:25. §), továbbá a vezető tisztségviselővel szembeni követelményekről, valamint a kizáró okokról (Ptk. 3:22. §). Itt kell megjegyezni, hogy a vezető tisztségviselői feladatokat nem csak természetes személy, hanem jogi személy, akár egy másik gazdasági társaság is elláthatja, oly módon, hogy saját szervezetén belül kijelöl egy természetes személyt, aki effektíve gyakorolja e feladatkört, de minden cselekményét a jogi személynek kell betudni. Ennek a megoldásnak a vezető tisztségviselői kárfelelősség, illetve a közjogi jogkövetkezmények ily módon történő korlátozása szempontjából van jelentősége.

A *vezető tisztségviselői megbízatás* a társaság alapításakor az alapítók általi kijelöléssel, a társaság működése során a legfőbb szerv részéről történő választással, és a vezető tisztségviselő elfogadásával jön létre. Ez a megbízatás egy sajátos tartalmú *társasági jogi kötelelem* a vezető tisztségviselő és a gazdasági társaság között. Az ügyvezetési feladatok ellátására egy további, munkavégzésre irányuló jogviszonyt is létesíteni szükséges, a Ptk. 3:112. §- értelmében, a vezető tisztségviselő a társasággal kötött megállapodása szerint, vagy *megbízási jogviszonyban*, vagy *munkaviszonyban* láthatja el az ügyvezetési feladatokat. Az ügyvezetési feladatellátás tartós és rendszeres tevékenységkifejtést igényel, ezért rendelkezik a Ptk. külön arról, hogy erre valamilyen munkavégzésre irányuló jogviszonyt kell létesíteni. Minden vezető tisztségviselő két hámba van „befogva”: a társasági jogi vezető tisztségviselői feladatellátás hámjába és az ennek elvégzésére irányuló megbízási, vagy munkaviszony hámjába. E kettősségből fakadó specialitásokat és kárfelelősségi kérdéseket először Barta-Ujváriné tanulmánya dolgozta fel.[1] A két jogviszony – társasági jogi megbízatás és a munkaviszony, vagy társasági jogi és megbízási jogviszony – párhuzamos fennállása kérdéseket vet fel a jogviszonyok megszüntetése során is, pl. a vezető tisztségviselő visszahívása kihat-e a munkaviszonyára, vagy megbízási jogviszonyára, amely kérdésekkel a polgári jogászok körében Barta-Prugberger foglalkozik részletesen[2]. A témát érintő polgári jogi és munkajogi szakirodalmat Pál Előd tanulmánya igyekszik szintetizálni.[3]

A vezető tisztségviselői feladat ellátására irányuló munkaviszony olyan egyedi karakterű, hogy arra nem alkalmazhatók „egy az egyben” a vezető állású munkavállalókra vonatkozó munkajogi szabályok, pl. hiányzik az alá-fölérendeltség, az utasítás, sőt akár az ellenőrzés. A gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének polgári jogi kárfelelősségi szabályai is eltérnek a munkajogi, illetve megbízási szerződés kárfelelősségi szabályaitól. Ezeket alkalmazni kell függetlenül attól, hogy a vezető tisztségviselő munkaviszonyban, vagy megbízási jogviszonyban látja el feladatát. A társasági jogi szabályozás e vonatkozásban speciális, így érvényesül a *lex specialis derogat legi generali* elve. A vezető tisztségviselőre alkalmazandó

társasági jogi kárfelelősségi szabályok több felelősségi relációt és felelősségi alakzatot érintenek (vezető tisztségviselő-gazdasági társaság, vezető tisztségviselő és harmadik személyek, illetve vezető tisztségviselő és hitelezők), egy komplex felelősségi rendszert alkotva. Sem a megbízási jogviszonyra irányadó, sem a munkajogi kárfelelősségi szabályok nem ilyen tagoltak.

A Ptk. tehát a vezető tisztségviselők kárfelelősségének szabályozása kapcsán nem tesz különbséget a szerint, hogy a vezető tisztségviselő munkaviszonyban, vagy megbízási jogviszonyban áll-e. A vezető tisztségviselői kárfelelősséget e jogviszonyoktól függetlenül és egységesen kezeli.

A vezető tisztségviselők által elkövetett jogsértésekért való felelősség

Láthattuk, hogy a vezető tisztségviselők végzi a gazdasági társaság mindennapi irányítását, e mellett ők a gazdasági társaság törvényes képviselői, így ők köthetik a szerződéseket, tehetnek jognyilatkozatokat a gazdasági társaság nevében, képviselik a gazdasági társaságot bíróságok, hatóságok előtt, harmadik személyek irányában, a gazdasági társaság nevében ők rendelkeznek a bankszámla felett, ők gondoskodnak a számviteli szabályok szerinti könyvvizelésről, beszámoló készítéséről, a munkavállalók irányában gyakorolják a munkáltatói jogokat, ők hozzák meg a befektetési döntéseket, stb.

Tevékenységük során számtalan jogszabályt kell betartaniuk. Vannak jogi előírások, amelyeket minden gazdasági társaságnak be kell tartania működése során, mint a vonatkozó polgári jogi, cégjogi, adójogi, számviteli, társadalombiztosítási, adatvédelmi, és versenyjogi szabályok.

Mindezekon túl, a gazdasági társaság tevékenységétől függően, figyelniük kell a fogyasztóvédelmi, munkajogi, munkabiztonsági, környezetvédelmi, természetvédelmi, és egyéb jogszabályi előírásokra.

A jogi előírások megsértésének különböző jogkövetkezményei vannak, ezeket csoportosítva, lehetnek közjogi, magánjogi és büntetőjogi jogkövetkezmények.

A vezető tisztségviselők személyes felelőssége ritkán merül fel, a jogkövetkezmények általában a gazdasági társaságot sújtják. Magyarországon a jogi személlyel, így gazdasági társasággal szemben is alkalmazható büntetőjogi szankció. A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény alapján, szándékos bűncselekmény elkövetése esetén, ha a bűncselekmény elkövetése a jogi személy (gazdasági társaság) javára előny szerzését célozta vagy eredményezte, vagy a bűncselekményt a jogi személy felhasználásával követték el, és a bűncselekményt a jogi személy vezető tisztségviselője, tagja vagy alkalmazottja követte el, a jogi személy büntetendő. A gazdasági társasággal szemben többféle büntetőjogi szankció alkalmazható, mint megszüntetés, tevékenységének korlátozása, pénzbírság.

A közjogi előírások megsértése legtöbbször valamilyen bírság, büntetőkamat megfizetésével jár együtt, de akár a gazdasági társaság tevékenységének felfüggesztését, annak megszüntetését is eredményezheti.

A polgári jogi előírások megsértésének is sokféle jogkövetkezménye lehet, ezek közül a „leghűsbavágóbb” a kártérítés, illetve sérelemdíj megfizetése.

Amennyiben a gazdasági társaságnak a vezető tisztségviselő magatartására visszavezethető, de a gazdasági társasággal szemben alkalmazott közjogi, büntetőjogi, polgári jogi jogkövetkezmények kárt okoznak, kártérítési igénnyel fordulhat a vezető tisztségviselővel szemben. Természetesen, a polgári jogi felelősségre vonás feltételeinek fenn kell állnia.

A vezető tisztségviselők személyes felelőssége és annak közvetlen szankcionálása bár szűk körben érvényesül Magyarországon, ez is lehet büntetőjogi, közjogi (lásd pl. az adójogi felelősséget érintően Erdős-Majoros cikkét [4]) és polgári jogi. A vezető tisztségviselők polgári jogi felelőssége főként kártérítési felelősség.

A vezető tisztségviselők a polgári jogi szabályok alapján nem csak a gazdasági társaságnak, hanem harmadik személyeknek és a gazdasági társaság hitelezőinek is kárt okozhatnak, amelyért szintén kártérítési felelősséggel tartoznak.

A magyar polgári jogban kétféle kártérítési felelősségi rezsím érvényesül, a szerződés megszegésével okozott kárért való felelősség (kontraktuális kárfelelősség) és a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség (deliktuális kárfelelősség). Mindkét felelősségi rendszer alkalmazásra kerül a vezető tisztségviselőket illetően.

A vezető tisztségviselők polgári jogi kárfelelőssége kapja a legnagyobb hangsúlyt a magyar jogban, a továbbiakban ezért ezzel kívánunk részletesebben foglalkozni.

A vezető tisztségviselőkre vonatkozó polgári jogi kárfelelősségi szabályok

A kárfelelősségi szabályok összetettsége

A vezető tisztségviselő kárfelelősségének rendszerét Barta igyekszik, különböző szempontok alapján felvázolni.[5] A vezető tisztségviselő kárfelelőssége megközelíthető abból a szempontból, hogy e minőségében okozott károkért kik felé tartozik felelősséggel (ki a károsult), abból a szempontból, hogy a társaság működésének mely szakaszában tartozik felelősséggel és abból a szempontból, hogy mely felelősségi szabályok szerint felel.

A károsulti személyi kört tekintve:

- felelősséggel tartozhat a gazdasági társaság felé;
- felelősséggel tartozhat a gazdasági társasággal valamely kötelemben álló harmadik személyek felé;
- felelősséggel tartozhat a gazdasági társaság hitelezői felé.

A gazdasági társaság létszakai tekintve:

- felelősséggel (helytállással) tartozhat az előtársasági létszakban;
- felelősséggel tartozhat a gazdasági társaság működése alatt, és
- felelősséggel tartozhat a gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnését követően.

Az alkalmazandó felelősségi szabályokat tekintve:

- felelhet a szerződésszegés szabályai alapján, és
- felelhet a szerződésen kívüli kárfelelősségre vonatkozó szabályok alapján.

A kárfelelősségét megalapozó tényállások a Ptk.-ban két külön részben vannak szabályozva, a jogi személy általános szabályai és a gazdasági társaságok közös szabályai részekben, további részletszabályokat a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvényben (a továbbiakban: Cstv.) és a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvényben (a továbbiakban: Ctv.) találunk. Ezek a részletszabályok a jogutód nélküli megszűnési eljárásokhoz, közelebről a felszámolási eljáráshoz és a kényszertörlési eljáráshoz kapcsolódnak és a hitelezőkkel szembeni kárfelelősséget konkretizálják.

A vezető tisztségviselő kárfelelőssége *egyetemleges*, ha a kár testületi döntés eredménye, de a kárfelelősség csak azokat terheli, akik szavazatukkal hozzájárultak a károkozó döntéshez, vagy ha a vezető tisztségviselők együttes eljárása okozta a kárt. A vezető tisztségviselő önállóan felel, ha a kárt csak saját magatartása okozta, pl. egyszemélyi ügyvezetés, illetve önálló képviseleti joggyakorlás.

Kárfelelősség a gazdasági társasággal szemben

A vezető tisztségviselőkre irányadó kárfelelősségi szabályt a Ptk. jogi személy általános rendelkezései között találjuk.

A Ptk. 3:24. § (1) bekezdés szerint, a vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenysége során a jogi személynek (gazdasági társaságnak) okozott károkért *a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint* felel a jogi személlyel (gazdasági társasággal) szemben.

Az ún. kontraktuális kárfelelősségi szabályok vezető tisztségviselőkre való alkalmazásának legfőbb indoka az volt, hogy a vezető tisztségviselő és a jogi személy (gazdasági társaság) között is egy relatív szerkezetű kötelmi szál szövődik (pl. Nochta[6], Kisfaludi[7]), hasonlóan egy szerződéshez, amikor a vezető tisztségviselő e tisztség elfogadásával vállalja az ügyvezetési feladatok ellátását. Így kézenfekvőnek tűnt a szerződésszegésért fennálló felelősség szabályainak alkalmazhatósága, egyedi kárfelelősségi szabály megalkotása helyett (lásd még Vékás könyvét[8]). Az elmúlt időszak azonban rávilágított arra, hogy az alapvetően eredménykötelmekre modellezett kontraktuális kárfelelősségi szabályok még egyes szerződések esetében is nehezen alkalmazhatóak, nemhogy egy ilyen speciális jogviszony esetében, ami számos szakirodalmi reakciót váltott ki (Kemenes világít rá, hogy itt egy gondossági és nem eredménykötelemről van szó[9]).

Néhány példa a vezető tisztségviselő által közvetlenül a gazdasági társaságnak okozható károk közül:

- a házipénztárban, pénzforgalmi számlán lévő összeg elsikkasztása, hanyag kezelése;
- a társaság eszközeinek (ingó, ingatlan) feltűnően értékaránytalan szerződéssel saját részre, vagy hozzátartozó részére történő átruházása;
- saját maga, vagy hozzátartozói által alapított gazdasági társaságtól piaci ár fölötti ingatlan, vagy eszközbevétele;
- fiktív, vagy indokolatlan költségek elszámolása;
- társaság tulajdonában álló gépkocsi összetörése;
- családtagok, barátok indokolatlan és magas fizetés mellett történő alkalmazása;
- a társaság számára vett bútorok, értékek elsajátítása, vagy rosszabb minőségűre cserélése;
- a gazdasági társaságot képviselve, kirívóan előnytelen szerződés megkötése, vagy teljesítés nélküli kifizetése;
- közjogi szabályok megsértése miatt a társaság bírságolása, stb.

A vezető tisztségviselőnek a kárfelelősség alóli mentesüléséhez három feltétel együttes fennállását kell bizonyítania:

- a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső körülmény okozta,
 - a szerződésszegést okozó körülmény a szerződéskötés időpontjában nem volt előre látható,
 - nem volt elvárható, hogy a szerződésszegést okozó körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa.
- Az ellenőrzési kört, annak mibenlétét a Ptk. nem határozza meg, így ez a jogirodalomra és a bírói gyakorlatra marad.

Tekintettel a már leírtakra, miszerint a vezető tisztségviselő egy kettős kötelemben van „befogva”, heves vita tárgyát képezi, hogy melyik szerződés (értsd kötelem) megkötésének időpontjához kell kötni „a nem volt előre látható a szerződésszegést okozó körülmény” kimentési feltételt, illetve, figyelemmel arra, hogy többnyire hosszútávra szóló, tartós kötelemekről van szó, köthető-e egyáltalán ezek bármelyikének keletkezési időpontjához az előreláthatóság (lásd erről Gárdos I. és Gárdos P. tanulmányát [10])?

A kártérítés mértékét illetően is problémát vett fel a szerződéskötés időpontjához kötött előreláthatóság. A Ptk. 6:143. § (2) bekezdése kimondja, hogy a szerződésszegés következményeként a jogosult vagyonaiban keletkezett egyéb károkat és az elmaradt vagyoni előnyt olyan mértékben kell megtéríteni, amilyen mértékben a jogosult bizonyítja, hogy a kár mint a szerződésszegés lehetséges következménye a szerződés megkötésének időpontjában előre látható volt”. A vezető tisztségviselő esetében e vonatkozásban is kérdéses, hogy melyik szerződésről/kötelemről van szó, illetve, ha nem szerződéshez, akkor milyen jogilag releváns cselekményhez köthető ez az előreláthatóság (lásd erről Fuglinszky tanulmányát [11]).

Kárfelelősség harmadik személyekkel szemben

A Ptk. 3:24.§ (2) bekezdés szerint, a vezető tisztségviselő által e jogkörében eljárva harmadik személynek okozott károkért a jogi személy (gazdasági társaság) felel. A vezető tisztségviselő a jogi személlyel *egyetemlegesen* felel, ha a kárt *szándékosan* okozta.

A Ptk. felfogása szerint, amikor a vezető tisztségviselő a gazdasági társaságot képviselve, annak nevében eljárva harmadik személyekkel kapcsolatba kerül, adott esetben nekik kárt okoz, valójában a gazdasági társaság cselekszik, így a kárt neki kell betudni, azt neki kell viselni.

A (2) bekezdés második fordulata viszont már a személyes kárfelelősséget is megalapozza, beépítette a bírói ítélkezés során kialakult azon gyakorlatot, mely szerint, ha a vezető tisztségviselő szándékosan jár el, akarja, vagy tudja és belenyugszik abba, hogy magatartása a harmadik személynek kárt fog okozni, akkor ne csak a gazdasági társaság feleljen (pláne ha nincs elegendő vagyona), hanem a vezető tisztségviselő is. A bírói gyakorlat *felelősség áttörésnek* nevezte azon kísérleteket, amikor működő gazdasági társaság vezető tisztségviselőjét marasztalta közvetlenül, mert az csalárd módon, a társaság mögé elbújva, a társaságot kihasználva, akár bűncselekményt is elkövetve, a társaság nevében 3. személyeket károsított meg, és az érintett társaságnak nem volt elegendő vagyona a kár megtérítésére, vagy épp felszámolás alá került (pl. BH2004. 408.; EBD2014. G.3.; BDT2011. 2392.).

A Ptk. ilyenkor sem egyedül a vezető tisztségviselőre telepíti a kárt, hanem a gazdasági társasággal egy sorban, egyetemlegesen kell felelnie. Érdekes ugyanakkor, hogy a vezető tisztségviselő gondatlan, vagy súlyosan gondatlan magatartásával okozott károkat a gazdasági társaságnak kell viselnie.

A szabályozás egyik gyenge pontja, hogy bár a Ptk. több helyen is használja a szándékosság kifejezését, annak meghatározásával adós marad. A szakirodalom igyekszik a hiányt áthidalni, de nincs egyértelmű megoldás. Barzó Tímea pl. a büntetőjogot hívja segítségül, mely szerint szándékos magatartást az tanúsít, aki cselekményének következményeit kívánja, vagy e következményekbe belenyugszik.[12] Berényi József szerint, a szándékosság akkor állapítható meg, amikor a károkozónál megvan a társadalomra veszélyesség tudata és a következmények akarása is.[13] A másik gyenge pont a bizonyítási nehézség. A szándékosság bizonyítása a társaságon kívül álló, annak belső információitól elzárt károsult érdeke, és terhe, ami így meglehetősen nehéz, tekintve az aszimmetrikus információs helyzetet. A gyakorlatban ezért többnyire akkor kerül sor a vezető tisztségviselővel szembeni fellépésre, ha a vezető tisztségviselő magatartásával egyben pl. bűncselekményt is megvalósított, és a büntető bíróság megállapította a szándékosságot (a büntetőjog meghatározza annak fogalmát), és a jogi személy vagyona nem fedezi a kárt.

Nem szabad elfeledni, hogy ha a gazdasági társaság megtéríti a vezető tisztségviselő által okozott kárt, vagyona csökken, így közvetett módon a vezető tisztségviselő a társaságnak okozta a kárt. A gazdasági társaság ezt követelheti a vezető tisztségviselőtől, ha ennek törvényi feltételei fennállnak, úgy, mint a közvetlenül neki okozott károkat.

Kárfelelősség a hitelezőkkel szemben

Fő szabály szerint, a vezető tisztségviselő a társasággal kötelembé kerülő harmadik személyekkel szemben nem felel. Van azonban egy kivételes esetkör, amikor a vezető tisztségviselő közvetlenül felelni fog, méghozzá a deliktuális kárfelelősség szabályai szerint. Ez a kivétel a gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnése során merülhet fel, amikor e harmadik személyek hitelezőnek minősülnek. A felelősség megállapíthatóságának feltétele az, hogy a vezető tisztségviselő a társaság *fizetéképtelenséggel fenyegető helyzetének* beállta után a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe, akár túlzott kockázatot vállalva, felelőtlenül, akár csalárd módon eljárva, csökkentette a társaság vagyonát. A Ptk. ezzel az angolszász eredetű „*wrongful trading*” hitelezővédelmi jogintézményt emelte be a magyar szabályozásba.

A Ptk. 3:118. § alapján, ha a gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnik, a hitelezők *kielégítetlen követelésük erejéig* kártérítési igényt érvényesíthetnek a társaság vezető

tisztségviselőivel szemben a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint, ha a vezető tisztségviselő a társaság fizetésképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe. Ez a rendelkezés végelszámolással történő megszűnés esetén nem alkalmazható. Az érintett Ptk.-beli kárfelelősségi szabály részletkérdései a Cstv. 33/A. §-ban és a Ctv. 118/B. §-ban vannak kibontva, a Ptk. 3:118. §-sal való kapcsolatra pedig a Cstv. és Ctv. külön utal.

A végelszámolás esetében azért nem merül fel vezető tisztségviselői felelősség, mert bár itt is jogutód nélküli megszűnéstről van szó, de az eljárás lényege, hogy a hitelezői igények kielégítést nyernek, ami a cégjegyzékből való törlés feltétele. Ekkor fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet és kielégítetlen hitelezői követelések fel sem merülnek.

A vezető tisztségviselők wrongful trading felelősségét érintő bírói gyakorlat csődjogi eredményeit Barta, míg cégjogi eredményeit Majoros dolgozta fel.[14]

Néhány példa a Cstv. alapján, a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet beálltát követő időszakra vonatkozóan megállapított vezető tisztségviselői felelősségre:

- A vezető tisztségviselő visszafizette a gazdasági társaság tagjai által a társaságnak adott kölcsönöket (ún. tagi kölcsön). A bírói gyakorlat egységes abban, hogy ilyen helyzetben a tagi kölcsön visszafizetése nem a hitelezői érdekeket szolgálja, a hitelezői rangsor szerinti kielégítéskor a tagok az utolsó helyen szerepelnek. Cstv. célja a külső hitelezők érdekeinek, ezáltal a gazdasági élet biztonságának védelme (BDT2016 3571.; BDT2013. 2881.; BDT2014. 3241; BH2016. 179.; DIT-H-GJ-2016-11.).

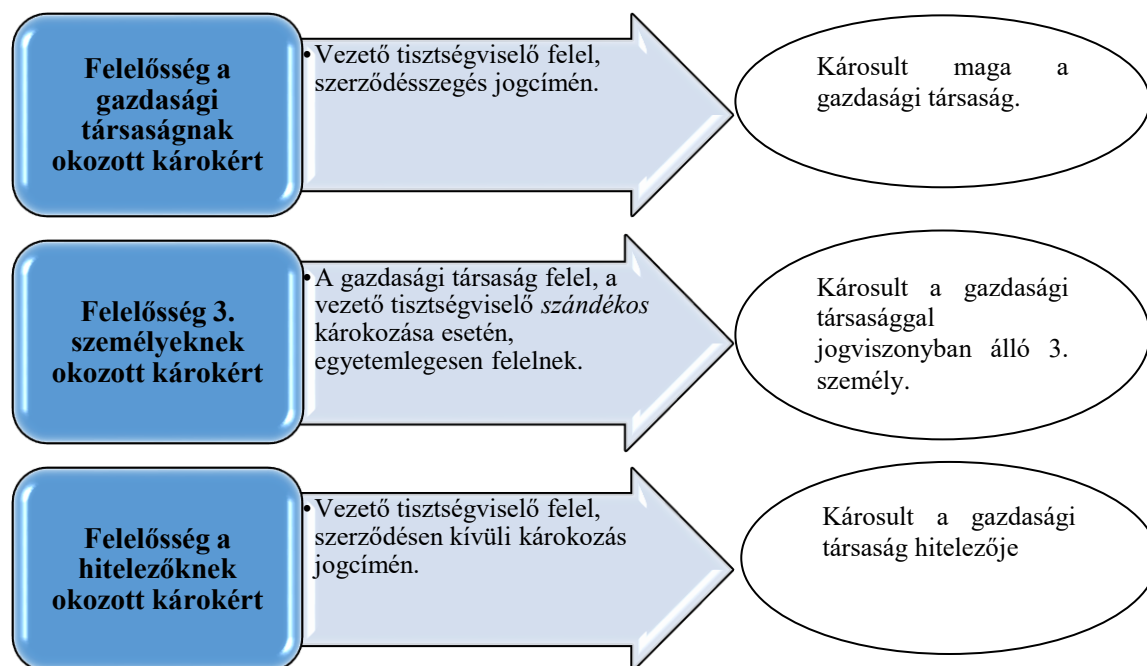
- A vezető tisztségviselő az adós gazdasági társaság értékes ingatlanát nyomott áron értékesítette, majd a befolyt vételárat tagi kölcsön kamata címén a tagnak fizette ki (BDT2016. 3571.).

- Az adós gazdasági társaság megmaradt készpénzét adásvételi, vagy egyéb szerződés foglalójaként 3. személynek fizette ki a vezető tisztségviselő, majd a szerződést az adós nem teljesítette, emiatt a foglalót elvesztette, és megállapítást nyert, hogy a vezető tisztségviselő ésszerűtlen kockázatot vállalt, vagy előre tudottan teljesíthetetlen szerződést kötött (BDT2016. 3499.; BH2012. 101.; BDT2014. 3144.).

- A vezető tisztségviselő nem tudta igazolni szerződéssel, vagy teljesítési igazolással az általa a társaság vagyonából eszközölt kifizetéseket (BH2013. 222.).

- A vezető tisztségviselő az adós megmaradt készpénzéből bizonytalan megtérülésű kölcsönt nyújtott ismeretlennek, vagy kapcsolt vállalkozásnak (BDT2010. 2282).

- A vezető tisztségviselő az adós másik kft.-ben lévő értékes üzletrészét saját házastársának értékesítette névérték alatt (BDT2013. 3036.).

1. ábra: A vezető tisztségviselő által okozott kárért való felelősség rendszere a Ptk. szerint

A vezető tisztségviselői kárfelelősség korlátozása, a felelősség alóli mentesítés

A Ptk. a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség körében lehetőséget biztosít a felelősség korlátozására és kizárására, *kivételesen* a szándékosan okozott, továbbá az emberi életet, testi épséget vagy egészséget megkárosító károkozásért való felelősség (Ptk. 6:152. §). Ezeket a szabályokat a vezető tisztségviselő gazdasági társasággal szembeni kontraktuális kárfelelőssége körében is irányadónak lehet tekinteni, így a gondatlan, akár súlyosan gondatlan magatartással okozott kárért való felelősség ki is zárható, vagy korlátozható, a vezető tisztségviselő és a gazdasági társaság közötti megállapodásban.

A felelősség kizárására, vagy korlátozására többféle lehetőség nyílik, pl. a felek:

- kizárhatják a vezető tisztségviselő gondatlan károkozásaért a felelősséget;
- meghatározhatják a vezető tisztségviselőt terhelő kártérítés összegének felső limitjét;
- kiköthetnek enyhébb felelősségi szabályt, pl. az általános deliktuális kárfelelősségi szabály alkalmazását, stb.

A vezető tisztségviselő kárfelelőssége más relációban is csökkenthető áttételesen, pl. a létesítő okiratban bizonyos döntéseket (nagyobb összegű szerződések megkötése, befektetési döntések meghozatala, stb.) a társaság más szerv hatáskörébe utal; a vezető tisztségviselői feladatokat olyan jogi személy látja el, amely csak saját vagyonával felel, így, a jogi személy vezető tisztségviselőn annyi kár hajtható be, amennyi a jogi személy vagyona.

A gazdasági társasággal szembeni kárfelelősség alól mentesítheti a vezető tisztségviselőt a *felmentvény* intézménye (Ptk. 3:117.§ (1) bek.). A felmentvény a társaság részéről egy jogérvényesítésről lemondó nyilatkozat, megadásáról a vezető tisztségviselő kérésére a társaság legfőbb szerve dönthet a beszámoló elfogadásával egyidejűleg. Az intézmény célja, hogyha az ügyvezetési tevékenységet megfelelőnek minősítik, a gazdasági társaság a vezető tisztségviselővel szemben nem, vagy csak kivételesen tudjon kártérítési igényt érvényesíteni. A felmentvény csak a társaság és a vezető tisztségviselő viszonyában jelenik meg, a harmadik személyekkel (hitelezőkkel) szembeni felelősség alól nem mentesít. A felmentvény időbeli hatálya korlátozott, a beszámolóval alátámasztott időszakra vonatkozik, nem ad mentesülést a felmentvényvel lefedett időszakot megelőzően, vagy az azt követően okozott károk megtérítése alól.

ÖSSZEGZÉS

A vezető tisztségviselők jogszabályokkal teletűzdelt gazdasági környezetben látják el feladataikat. Amennyiben jogszabályt sértenek, ennek jogkövetkezményeit többnyire a gazdasági társaság és nem ők viselik. Léteznek azonban személyes felelősségüket megalapozó polgári jogi, közjogi, büntetőjogi szabályok is, sőt az is előfordulhat, hogy egyetlen cselekményük mindhárom jogág jogkövetkezményeit maga után vonja.

A vezető tisztségviselők magatartása miatt elszenvedett, gazdasági társaságokat sújtó jogkövetkezmények (bírság, kártérítés, sérelemdíj, tevékenység megtiltása), a gazdasági társaságoknál rendszerint kár formájában jelentkeznek, amit a gazdasági társaság kártérítésként háríthat rájuk tovább. A vezető tisztségviselők a gazdasági társaságnak közvetlenül is okozhatnak károkat, okozhatnak továbbá még harmadik személyeknek és a társasági hitelezőknek is. A Ptk. ezt leereagálva egy összetett kárfelelősségi szabályrendszert hozott létre. A gazdasági társaság vezető tisztségviselőinek felelőssége körében a polgári jogi kárfelelősség kiemelt jelentőséggel bír.

A vezető tisztségviselők speciális társasági helyzetéből adódóan, függetlenül attól, hogy ügyvezetési feladataikat megbízási, vagy munkaviszonyban látják el, az általuk okozott károkért a Ptk. egyedi rendelkezései alapján felelnek.

A gazdasági társaságnak okozott károkért a szerződésesség szabályai alapján vonhatóak felelősségre, amely szabályok rájuk való alkalmazhatósága több szempontból is vitatott a jogirodalomban.

Amennyiben a vezető tisztségviselő e minőségében eljárva okoz kárt harmadik személyeknek, magatartását a társaság magatartásának kell tekinteni, ezért a gazdasági társaság fog felelni, kivéve, ha a vezető tisztségviselő szándékosan okozta a kárt, ilyenkor egyetemleges a felelősségük.

A vezető tisztségviselő a gazdasági társaság hitelezőivel szemben csak felszámolás és kényszerterelés esetén, és akkor felel közvetlenül, ha a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte után csalárd módon eljárva, nem tartotta szem előtt a hitelezők érdekeit, csökkentette az adós vagyonát, és emiatt a hitelezők részben, vagy egészben nem kaptak kielégítést.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] BARTA, Judit, ANTAL, Edit *A "Janus-arcú" gazdasági társasági vezető tisztségviselői jogviszony (egyeb jogi kérdések)*. *Gazdaság és Jog*, 2016/4. sz. 3-9 pp.
https://www.mokk.hu/regioldal/pdf/linkgyujto/Csaladi_Jog/2016-04_Gazgasag_es_Jog.pdf
- [2] BARTA, Judit, PRUGBERGER, Tamás *Kérdések a gazdasági társaság munkaviszonyban álló vezető tisztségviselőjének „kettős jogi státuszáról.”* In: Hajdú József (szerk.): Ünnepi kötet Dr. Czúcz Ottó egyetemi tanár 70. születésnapjára. SZTE, Szeged, 2016. 61–83 pp.
http://acta.bibl.u-szeged.hu/53892/1/juridpol_079_061-083.pdf
- [3] PÁL, Előd *A társasági vezető tisztségviselői jogviszony és a vezetői belső felelősség a Ptk. rendszerében.* In: Veress Emőd (szerk.): AD SALUTEM CIVIUM INVENTAS ESSE LEGES Tisztelgő kötet Vékás Lajos 80. születésnapjára. Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2019. 83-100 pp. ISBN 978-606-9061-15-2 <http://jog.sapientia.ro/data/Vekas-tisztelgo-web-optimized.pdf>
- [4] ERDŐS, Éva, MAJOROS, Tünde *A vezető tisztségviselő adójogi felelőssége.* *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXV (2017). 101–118 pp.

- [5] BARTA, Judit *A gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének magánjogi felelősségi rendszere*. In: Barta, Barzó, Csák (szerk.): *Magyarázat a kártérítési jogról*. Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2018. 267-290 pp.
- [6] NOCHTA, Tibor *A polgári jogi felelősség jogi személyiség falán áthajló ágairól*. In: *Jogi személyek az új Polgári Törvénykönyvben*. Tanulmánykötet, Miskolci konferenciák 2012. Novotni Alapítvány, Miskolc, 2013. 163 p.
- [7] KISFALUDI, András *A jogi személy vezető tisztségviselőinek felelőssége az új Polgári Törvénykönyvben*. In: Csehi Zoltán (szerk.): *(L)EX CATHEDRA ET PRAXIS* Ünnepi kötet
Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából. XENIA, Budapest, 2014. 313-314 pp.
- [8] VÉKÁS, Lajos *Parerga. Dolgozatok az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2008. 288-289 pp.
- [9] KEMENES, István *A kontraktuális kártérítés egyes kérdései*. *Magyar Jog*, 2017/1. 1-10 pp.
- [10] GÁRDOS, István, GÁRDOS, Péter *A vezető tisztségviselők felelőssége az új Polgári Törvénykönyvben*.
<https://ptk2013.hu/szakcikkek/gardos-istvan-es-gardos-peter-a-vezeto-tisztsegviselok-felelossege-az-uj-polgari-torvenykonyvben/3679>
- [11] FUGLINSZKY, Ádám *Az előreláthatósági klauzula értelmezésének újabb dilemmái*. *Gazdaság és Jog*, 2019/7-8. 1-7 pp.
<https://ptk2013.hu/szakcikkek/fuglinszky-adam-az-elorelathatosagi-klauzula-ertelmezesenek-ujabb-dilemmai-gj-20197-8-1-7-o/6806>
- [12] BARZÓ, Tímea *A jogi tények*. In: Barzó, Papp (szerk.): *Civilisztika I. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 97 p.*
- [13] BERÉNYI, József *A kártérítés általános szabályai*. In: Petrik Ferenc (szerk.): *A kártérítési jog*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1991. 24 p.
- [14] BARTA, Judit, MAJOROS, Tünde *A bírói gyakorlat szerepe a gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének hitelezőkkel szembeni felelőssége körében*. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXV (2017). 187–201 pp.
[file:///C:/Users/Judit/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/ISSN_0866-6032_tomus_35_2017_187-201%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Judit/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/ISSN_0866-6032_tomus_35_2017_187-201%20(1).pdf)